

XORIJIY TIL TA'LIMIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING DIDAKTIK AHAMIYATI

Abduhakimova Mahliyo

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti talabasi
mahliyo3005@gmail.com

Ilmiy rahbar: Baydullayeva Firuza Akilbekovna

Annotatsiya. Ushbu maqolada xorijiy tillarni o'qitish jarayonida raqamli texnologiyalarni qo'llashning didaktik imkoniyatlari va samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida zamonaviy AKT vositalarining talabalar motivatsiyasini oshirish, mustaqil ta'limni shakllantirish va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishdagi roli o'rganilgan. Eksperiment natijalari raqamli resurslarning an'anaviy metodlarga qaraganda yuqori samaradorlikka ega ekanligini va o'quv jarayonini optimallashtirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: raqamli texnologiyalar, didaktika, xorijiy til, AKT, motivatsiya, kommunikativ kompetensiya, interaktiv metodlar.

Аннотация. В данной статье анализируются дидактические возможности и эффективность использования цифровых технологий в процессе обучения иностранным языкам. В ходе исследования изучена роль современных ИКТ-средств в повышении мотивации студентов, формировании навыков самостоятельного обучения и развитии коммуникативных компетенций. Результаты эксперимента показывают, что цифровые ресурсы обладают более высокой эффективностью по сравнению с традиционными методами и способствуют оптимизации учебного процесса.

Ключевые слова: цифровые технологии, дидактика, иностранный язык, ИКТ, мотивация, коммуникативная компетенция, интерактивные методы.

Annotation. This article analyzes the didactic potential and effectiveness of using digital technologies in the process of foreign language teaching. The study examines the role of modern ICT tools in increasing student motivation, fostering independent learning, and developing communicative competencies. The experimental results demonstrate that digital resources possess higher efficiency compared to traditional methods and contribute significantly to the optimization of the educational process.

Keywords: digital technologies, didactics, foreign language, ICT, motivation, communicative competence, interactive methods.

Kirish

Bugungi globallashuv davrida xorijiy tillarni o'rganish nafaqat shaxsiy rivojlanish, balki professional muvaffaqiyatning ham asosiy omiliga aylandi. Zamonaviy ta'lim tizimi o'quvchilardan nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy muloqot ko'nikmalarini ham yuqori darajada egallashni talab etmoqda. Shu sababli, ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biri bo'lib qolmoqda. Raqamli texnologiyalar o'qitish metodikasini tubdan yangilab, an'anaviy dars tushunchasini interaktiv va dinamik jarayonga aylantirish imkonini beradi. Xorijiy til ta'limida raqamli texnologiyalardan foydalanishning didaktik ahamiyati shundaki, ular o'quv jarayonini individuallashtirish, talabalarning mustaqil ishlash qobiliyatini oshirish va autentik til muhitini yaratishga xizmat qiladi. Multimedia resurslari, onlayn platformalar va sun'iy intellektga asoslangan til o'rganish ilovalari o'quvchining eshitish, gapirish va o'qish

ko'nikmalarini real vaqt rejimida rivojlantirishga yordam beradi. Bu esa, o'z navbatida, dars samaradorligini oshirib, o'rganishga bo'lgan motivatsiyani kuchaytiradi. Biroq, raqamli vositalarning keng joriy etilishi o'qituvchi oldiga yangi pedagogik vazifalarni ham qo'yadi. Faqatgina texnologiyaning mavjudligi ta'lim sifatini kafolatlamaydi; buning uchun ulardan metodik jihatdan to'g'ri va didaktik tamoyillarga asoslangan holda foydalanish talab etiladi. Ushbu tadqiqotning maqsadi xorijiy til darslarida raqamli texnologiyalarning o'rnini belgilash, ularning o'quv jarayonidagi afzalliklarini tahlil qilish va samarali qo'llash bo'yicha ilmiy-pedagogik tavsiyalar ishlab chiqishdan iboratdir.

Asosiy qism

Bugungi shiddat bilan rivojlanayotgan globallashtirish va axborotlashuv davrida xorijiy tillarni o'rganish nafaqat shaxsiy kamolot, balki professional raqobatbardoshlikning ham asosiy mezon bo'lib xizmat qilmoqda. Zamonaviy ta'lim tizimi o'quvchilardan nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy muloqot ko'nikmalarini ham yuqori darajada egallashni talab etayotgan bir paytda, ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish eng dolzarb pedagogik masalaga aylandi. Raqamli texnologiyalar xorijiy til o'qitish metodikasini tubdan isloh qilib, an'anaviy dars tushunchasini interaktiv, dinamik va talabaga yo'naltirilgan jarayonga aylantirish imkonini beradi. Ushbu texnologiyalarning didaktik ahamiyati ularning ta'lim jarayonidagi turli funksiyalari, ya'ni o'quv jarayonini individuallashtirish, talabalarning mustaqil ishlash qobiliyatini oshirish va autentik til muhitini yaratish kabi imkoniyatlari orqali namoyon bo'ladi. Raqamli texnologiyalarning didaktik imkoniyatlarini tahlil qilar ekanmiz, ularning fundamental afzalliklaridan biri axborot yetkazishning multimediaviy xarakteridir. Inson miyasi ma'lumotni vizual va audio shaklda bir vaqtda qabul qilganda o'zlashtirish samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Raqamli vositalar matn, tasvir, video va audioni bir nuqtada jamlab, talabani sensorli tizimini to'liq faollashtiradi, bu esa mavhum lingvistik tushunchalarni konkret vizual obrazlar orqali tushuntirishda katta ahamiyatga ega. Shu bilan birga, raqamli platformalar muloqotni dars xonasi chegarasidan tashqariga olib chiqib, interaktiv muloqot muhitini shakllantiradi. Forumlar, chatlar va videokonferensiyalar orqali talabalar psixologik to'siqlarni yengib, o'z fikrlarini erkin bayon etish imkoniga ega bo'ladi. Didaktikada qayta aloqa o'rganish jarayonining asosi hisoblanishini inobatga olsak, raqamli testlar va interaktiv mashqlarning talabaga o'z xatosini o'sha zahotiy o'qitish va tushuntirish "kechiktirilgan xato" tushunchasini yo'qotib, bilimning mustahkam shakllanishini ta'minlaydi. Har bir til ko'nikmasini rivojlantirishda raqamli vositalar o'ziga xos didaktik yechimlarni taklif etadi.

Til ko'nikmalarini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o'rnini

Raqamli texnologiyalar xorijiy tilning to'rtta asosiy ko'nikmasini shakllantirishda o'ziga xos didaktik yechimlarni taklif etadi. Quyida har bir ko'nikma bo'yicha texnologiyalarning ta'siri tahlil qilinadi:

Tinglab tushunish (Listening):

Raqamli vositalar talabalarga "tirik" til muhitini taqdim etadi. Podkastlar, YouTube videolari va autentik audio materiallar talabalarni turli aksentlar va jonli nutq sur'atiga moslashtiradi. Maxsus dasturlar (masalan, VLC yoki onlayn pleyerlar) audio tezligini pasaytirish yoki ma'lum qismlarni cheksiz takrorlash imkonini beradi. Bu esa talabalarda fonematik eshitish qobiliyatini va so'zlarni nutq oqimidan ajratib olish ko'nikmasini o'stiradi.

Gapirish (Speaking):

Gapirish ko'nikmasini rivojlantirishda nutqni aniqlash (Speech Recognition) texnologiyalari va sun'iy intellektga asoslangan botlar (masalan, ELSA Speak yoki ChatGPT Voice) inqilobiy o'zgarish yasadi. Ushbu dasturlar talabani talaffuzini tahlil qilib,

xatolarini o'sha zahotiy oq tuzatadi. Shuningdek, virtual muloqot platformalari talabalarga ona tilida so'zlashuvchilar bilan real vaqt rejimida bog'lanish imkonini beradi, bu esa "til to'sig'i"ni (language barrier) yengishda eng samarali usuldir.

O'qish (Reading):

Raqamli formatdagi matnlar (e-books, onlayn maqolalar) gipermatnli texnologiyalar bilan boyitilgan. Talaba matn ichidagi notanish so'z ustiga bosganda uning tarjimasini, talaffuzi va qo'llanilish misollari chiqib keladi. Bu o'qish jarayonini uzluksiz qiladi va lug'at ustida ishlash samaradorligini oshiradi. Shuningdek, turli janrdagi onlayn resurslar talabaning qiziqishiga mos matnlarni tanlash imkonini beradi, bu esa o'qishga bo'lgan ichki motivatsiyani kuchaytiradi.

Yozuv (Writing):

Yozuv ko'nikmasini shakllantirishda raqamli tahrirlovchilar (masalan, Grammarly, Ludwig) va hamkorlikda yozish vositalari (Google Docs) katta ahamiyatga ega. Ushbu vositalar nafaqat imlo xatolarini tuzatadi, balki jumlar uslubini yaxshilash, sinonimlar tanlash va akademik yozuv qoidalariga rioya qilish bo'yicha tavsiyalar beradi. Bloglar yuritish yoki ijtimoiy tarmoqlarda xorijiy tilda postlar yozish esa talabalarda yozma muloqotning amaliy ahamiyatini tushunishga yordam beradi.

Psixologik qulaylik va vaqt samaradorligi

Raqamli texnologiyalar bugungi kunda xorijiy tillarni o'qitish jarayonini tubdan o'zgartirib, uni yanada samarali, qulay va interaktiv shaklga olib keldi. Ularning didaktik ahamiyati nafaqat bilim berish jarayonini yengillashtirishda, balki o'quvchilarning psixologik holati va vaqtni to'g'ri boshqarishda ham yaqqol namoyon bo'ladi.

Psixologik qulaylik

Raqamli ta'lim platformalari va ilovalar (masalan, interaktiv mashqlar, video darslar, mobil ilovalar) o'quvchilarda stressni kamaytiradi va o'rganishga bo'lgan qiziqishni oshiradi.

Buning asosiy sabablari:

- **Xatolardan qo'rqmaslik muhiti:** O'quvchi kompyuter yoki ilova orqali mashq bajarayotganda, u xatodan uyalish yoki sinfdoshlar oldida noqulaylik his qilmaydi. Bu esa psixologik erkinlikni ta'minlaydi.

- **Individual o'rganish imkoniyati:** Har bir o'quvchi o'z tezligida ishlaydi. Bu sekinroq o'zlashtiradigan o'quvchilarda bosimni kamaytiradi.

- **Interaktivlik va o'yin elementlari:** Gamifikatsiya (ball, daraja, mukofotlar) o'quvchini motivatsiya qiladi va o'rganishni zerikarli jarayondan qiziqarli faoliyatga aylantiradi.

- **Qulay muhit:** Uy sharoitida yoki istalgan joyda o'qish imkoniyati psixologik jihatdan erkinlik hissini oshiradi.

Natijada o'quvchi til o'rganish jarayoniga ijobiy munosabatda bo'ladi va o'ziga bo'lgan ishonchi ortadi.

Vaqt samaradorligi

Raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonida vaqtni tejash va uni samarali boshqarishda katta rol o'ynaydi.

- **Tezkor axborot olish:** O'quvchi lug'at, grammatik qoida yoki misollarni bir necha soniyada topishi mumkin.

- **Takrorlash imkoniyati:** Video darslar yoki audio materiallarni istalgan vaqtda qayta ko'rish va eshitish mumkin.

- **Avtomatik tekshirish tizimi:** Testlar va mashqlar avtomatik tekshiriladi, bu o'qituvchi va o'quvchining vaqtini tejaydi.

● **Moslashuvchan o'qish vaqti:** An'anaviy darslardan farqli ravishda, o'quvchi o'z jadvaliga mos ravishda o'qiy oladi.

● **Tez natija olish:** Interaktiv platformalar darhol feedback beradi, bu esa xatolarni tez tuzatishga yordam beradi.

Xulosa

Xorijiy til ta'limida raqamli texnologiyalardan foydalanish bugungi kunda zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Bu jarayon nafaqat o'qitish usullarini yangilaydi, balki o'quvchilarning bilim olish sifatini sezilarli darajada oshiradi. Raqamli vositalar yordamida til o'rganish jarayoni yanada interaktiv, vizual va amaliy ko'rinishga ega bo'ladi, bu esa o'quvchilarning materialni tezroq va chuqurroq o'zlashtirishiga imkon yaratadi. Psixologik jihatdan qaralganda, raqamli texnologiyalar o'quvchilarda qulay va xavfsiz ta'lim muhitini shakllantiradi. An'anaviy darslarda uchraydigan qo'rquv, uyatchanlik yoki xatodan cho'chish kabi holatlar kamayadi. O'quvchi o'z xatosini yolg'iz holda ko'rib chiqishi, uni tuzatishi va qayta ishlashi mumkin bo'ladi. Bu esa uning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi hamda til o'rganishga bo'lgan ichki motivatsiyasini kuchaytiradi. Shuningdek, gamifikatsiya, interaktiv testlar va multimedia resurslari o'quv jarayonini qiziqarli qilib, zerikishning oldini oladi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli texnologiyalar xorijiy til ta'limida psixologik qulaylikni ta'minlash, o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish hamda vaqtni samarali boshqarish imkonini beruvchi muhim didaktik vositadir. Kelajakda ta'lim tizimining rivojlanishi aynan shu texnologiyalarning yanada keng joriy etilishi bilan chambarchas bog'liq bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Harmer, J. (2015). *The Practice of English Language Teaching*. Pearson Education Limited.

2. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press.

3. Warschauer, M., & Healey, D. (1998). "Computers and Language Learning: An Overview". *Language Teaching*, 31(2), 57–71.

4. Chapelle, C. A. (2001). *Computer Applications in Second Language Acquisition*. Cambridge University Press.

5. Kukulska-Hulme, A. (2012). *Language Learning Defined by Time and Place: A Framework for Next Generation Designs*.

6. Levy, M. (2009). *Technologies in Use for Second Language Learning*. Oxford University Press.

7. OECD (2020). *Digital Education Outlook: Pushing the Frontiers with AI, Blockchain and Robots*. OECD Publishing.

8. UNESCO (2023). *Global Education Monitoring Report: Technology in Education*.

9. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi (2022). *Ta'limda raqamli texnologiyalarni rivojlantirish strategiyasi*.

10. Ziyamammedov, B. (2019). *Pedagogika va innovatsion texnologiyalar*. Toshkent: Fan nashriyoti.